

Вакаренко О., кандидат біологічних наук, директор Видавничого дому «Академперіодика» НАН України; Капіца Ю., кандидат юридичних наук, директор Центру досліджень інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України

Авторське право у видавничій діяльності наукових установ // Вісник НАН України. – 2018. – № 2. – С. 94–99.

Основною формою оприлюднення результатів досліджень учених є друкована продукція. За результатами моніторингу, який здійснює група науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України в межах виконання науково-дослідної тематики Видавничого дому «Академперіодика», у 2017 р. Академія разом з установами здійснювала випуск 346 періодичних видань. НАН України є співзасновником 90 журналів та 38 збірників наукових праць. Установи НАН України самостійно видавали ще 218 журналів та збірників. Крім того, щороку академічні співробітники публікують у різних видавництвах України та світу, а також поза видавництвами, близько тисячі книжкових видань. В останньому (за 2016 р.) з щорічних анотованих каталогів книжкових видань НАН України ¹наведено 986 бібліографічних описів наукових монографій, словникових, довідкових, енциклопедичних, науково-популярних, навчальних видань та неперіодичних збірників наукових праць.

Останнім часом питанням авторського права у видавничій діяльності приділяють особливу увагу як в Україні, так і в провідних країнах світу у зв'язку з новими підходами до розповсюдження видань, зокрема у цифровому вигляді, за комерційними та некомерційними моделями використання творів, з реалізацією політики вільного доступу, запровадженням доступу до «сирітських» творів та творів, що відсутні у продажу, із застосуванням нових технологій аналізу текстів – text and data mining, розвитком цифрових бібліотек та з іншими поглядами на використання творів, зокрема в освітянській діяльності.

Актуальним питанням є нові стандарти надання доступу до наукових публікацій, що запроваджені, зокрема, Європейським Союзом при розповсюдженні результатів Рамкових програм досліджень та інновацій, у тому числі програми «Горизонт-2020», які доцільно взяти до уваги при проведенні наукових досліджень в Україні, а також врахування особливостей набуття прав інтелектуальної власності на наукові статті та монографічні видання, створені під час проведення наукових досліджень за бюджетні кошти.

Майнові права на наукові статті та монографічні видання: автор, установа, видавництво

Автори та наукові установи. Слід відзначити принципову відмінність у правовідносинах авторів – працівників та наукових установ з прийняттям нового Цивільного кодексу (ЦК) України, що набрав чинності 01.04.2004.

Відповідно до ст. 429 ЦК України майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або

---

¹ Національна академія наук. Каталог книжкових видань. 2016. Упоряд.: М. В. Язвинська, Ю. В. Діденко. Київ : Академперіодика, 2017.

у якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт.

Якщо автор є працівником установи, що здійснює видання наукового журналу, та статтю підготовлено в рамках виконання наукової тематики – така стаття є службовим твором (твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору) зі спільними майновими правами на статтю автора та установи.

У зв'язку з цим у рамках частки майнових прав, що належать автору, є необхідним укладання з установою ліцензійного договору з наданням права використання твору для видання та розповсюдження.

У випадку, якщо статтю створено автором, який працює в іншій установі в рамках наукової тематики цієї установи, у примірному ліцензійному договорі, затвердженому постановою Президії НАН України від 04.06.2014 № 130, зазначається, що: «Ліцензіат заявляє, що ...

- він має право на надання дозволу (ліцензії) на використання Твору за цим Договором, у випадку, якщо Твір створено у зв'язку з виконанням трудового договору;

- він не порушив права інтелектуальної власності інших осіб...».

Враховуючи цей пункт договору, практика видання наукових журналів установами НАН України не передбачає укладання додаткового ліцензійного договору з організацією, де працює автор.

Якщо статтю створено автором самостійно, її підготовка не була передбачена відповідними планами наукових досліджень – у цьому випадку автор має майнове авторське право на статтю та під час укладання ліцензійного договору надає установі-видавцю повноваження на видання твору.

Особливості охорони авторського права для складених творів. При виданні журналів, збірників наукових праць слід взяти до уваги, що вони є складеними творами та відповідно до частини другої ст. 19 Закону України «Про авторське право та суміжні права» «видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення».

Таким чином, установа НАН України, що здійснює видання складеного твору (видавець), на підставі безпосередньо норм Закону має виключні права на використання такого твору в цілому.

Наукові установи та видавництва. Установи НАН України здійснюють видання наукових журналів як через видавництва, так і самостійно.

Суттєво, що видавництво набуває прав видавати твір, його розповсюджувати лише якщо у договорі між установою та видавництвом передбачені умови охорони авторського права та видавництву надане право користування твором визначеними способами.

З цим пов'язана необхідність передбачення у ліцензійному договорі між установою та автором положення щодо надання права установі укладати субліцензійні договори з видавництвом з видання твору.

Договірне забезпечення правовідносин авторів, установ та видавництв.
Президією НАН України постановою від 04.06.2014 № 130 затверджено примірний ліцензійний договір на використання твору між автором та установою, що передбачає надання Установі необхідних повноважень з видання твору на підставі невиключної ліцензії.

Водночас у застереженнях до договору вказується, що «даний Твір не був раніше опублікований і не буде опублікований у будь-якому іншому виданні до публікації його Ліцензіатом». Надання невиключної ліцензії означає, що автор після публікації у журналі може опублікувати статтю й в іншому виданні або використати її іншим чином – для монографії тощо. Однак вказана конструкція має місце для творів, що створені автором поза зобов'язаннями з виконання наукової тематики установи.

У випадку службової наукової статті – слід вказати на збереження правомочності установи на статтю в межах своєї частки майнових прав. Таким чином, на наш погляд, якщо таку ж саму статтю передбачається опублікувати в іншому виданні, у тому числі іноземному, доцільними є узгодження автором цього питання з науковою установою, де він працює. Також установи можуть формувати власну видавничу політику з визначенням, що відповідне узгодження не має здійснюватися. З іншого боку, іноземні видавництва у договорах з автором теж зазначають вимогу оригінальності твору та його новизни, та скоріше вказане питання може виникати при виданні збірників наукових праць, де статтю розміщують як таку без змін.

[Повний текст](#)